

(Tüffer), prafarna cerkev sv. Martina.

Nekoliko jugovzhodno orientirana cerkev stoji v severnem delu mesta.

Viri in literatura: Farna kronika ; Valentiničeva kronika Laškega v 5 zvezkih; Janez Krstnik Gajšnik: Compendiosa torius archiparochiae Tyberiensis Topographia (Gajšnik je bil duhovnik v Laškem med leti 1704-1744 in je umrl v Loki pri Zidanem mostu l. 1766); Ign. Orožen: Bistum und Diözese Lavant IV. Dekanat Tüffer, Graz 1881; Laško, izdalo Opleševalno in tujskoprometno društvo v Laškem ob 50-letnici svojega obstoja l. 1939 ; Ivan Ribáč: Zgodovinski in umetniški spomeniki v Laškem in bližnji okolici, rokopis, Laško 1959; A. Stegenšek: Iz polja baročne ikonografije, ČZP XV; Dr. Fran Mišič: Alte Kunst in der Untersteiermark, MbZ 84, 25. 3. 1942; Dr. Fran Vatovec: K starejši upravni in gospodarski zgodovini Laškega okraja, okt. 95 str. , Celje 1927; Isti: Kolonizacija Laškega okraja, ČZN XXIV, 1929 ; Dr. M. Zadnikar: Romanska arhitektura na Slovenskem, Ljubljana 1959; Isti : Problem "Laške skupine" v naši poznoromanski arhitekturi ZUZ NV V-VI 1959; Jože Gregorič: Srednjeveška cerkvena arhitektura v Sloveniji do l. 1430, ZUZ NV I., 1951; Fr. Steele: Konservatorsko poročilo ZUZ III in XII ; K. Haas: Bericht über die Bereisung Steiermarks in 1856 MHVSt. VII, 1857, 232 ; H. Petsching: Über einige Kirchen in Steiermark, MZK X, 1865, 199; J. Gradt: Reiseaufnahmen in Voitsberg, Vorau und Markt Tüffer, MZK XI, 1866, LXIV ; F. Kovačič: Zgodovina lavatinske škofije, Maribor 1928, 242, 245 ; V. Steska: Romanske cerkve na Slovenskem, ZUZ XVI 1939-40, 86; F. Steele: Umetnost od XII-XVI stol. ; Zgodovina narodov Jugoslavije, Ljubljana 1953 , 735;

Slike: Johannes Clobucciarich, risbe, 1604 - 1605; G. M. Vischer: Topographi Ducatus Stiriae, Graz 1681;

J. B. Gayschnege: Topographia, Laško 1747; Krojač Jožef Ojsteršek: pogled na Laško z zapada l. 1835. Laško 1858; J. B. Asseretto: Laško z zapada, 1857; Stara Kaiserjeva suita: Wachtl-Folwarcznijska litografija Laško iz zapada: Bakrorezna božjepotna podobica Marije Gradec, na kateri stoji tudi Laško;

Farna kronika: spisal jo je Ignacij Orožen, župnik v Mozirju l. 1857. V kroniki je akvarel, ki kaže pogled na Laško z juga, ko je še stala špitalska cerkev ter Jožefa Ojsterška risba južnega pogleda na cerkev in okolico. Na tej risbi so dobro vidni mežnarija, kaplanija, kapela Janeza Krstnika, lopa požarne brambe na notranji strani južnega dela nekdanjega pokopališkega obzidja, oba v to obzidje vgrajena kamenita mernika iz l. 1445 in mrtvašnica vzhodno od prezbiterija.

Cerkev sestavljajo: tri ladje z enotno sedlasto streho, prizmatičen zvonik s štiristrano, precej nizko piramidasto streho, ob severno steno zvonika prizidana od južne ladje nekoliko širša, toda enako visoka veža, nato mnogo višji $3/8$ zaključeni prezbiterij, kateremu sta na vsako stran prizidani nižji, ploščati $3/8$ zaključeni kapeli. Gradnja je kamenita, ometana. Strehe so sedlaste in strešaste, opečne, zvonikova piramidasta, opečna, obeh kapel usločeno šatorasta z oktogonarno laterno, ki ima zvonasto čebulasto strešico na vrhu. Cerkev je velika stavba in zanimiv konglomerat mnogih pre- in prizidav, toda na zunanjsčini po obnovi iz l. 1937 precej nezanimiva.

Zunanjsčina: Ladja ima nov, ozek, pristrešen talni zidec, njena stran pa ima še originalnega, gotskega. Napušč je knokaven. Fasada je izredno široka, ploščato trikotno zaključena ter nekoliko starejša od strehe z njo.

Na jugozapadnem ogalu ima poševen opornik z originalnim talnim zidcem, s pri
strešnim zidcem, s pristrešnim žlebasto spodrezanim venčnim zidcem (oba
zidca sta samo na čelni strani) ter pultasto cementno strešico. V osi
fasade je poznoromanski ppk portal z gotsko profilacijo žleb-zelo
močna palica -žleb, ki se razvija v prvem kotu ter spodaj ravno zaključuje.
Vratnice so poznobaročne, okrašene s po 3 razgibanimi polji s školjkovim
v ogljih ter z razgibanimi pilastrom v sredini, ki nosi zgoraj letnico
1784, v sredini pa šrke IKF/IH. Na vsaki strani portala sta po nagrobnika
iz let 1645 in 1578. Levi ima okvir iz ovojev, v sredi "obešeno" napisno
ploščo, spodaj pa grb in letnico 1645. Grb Lichtstockov von Lichtenheim
ima 2 diagonalno postavljeni polji s poševnim brunom z 3 petkrakimi zvezda-
mi, ostali 2 diagonalno postavljeni polji pa nosita kronana leva z dvojnim
repoma in bakljama v tacah. Napis se glasi: HIE LIGT BEGRABEN DIE EDLE UND E
EHRN-TUGEND REICHE FRAU MARGARETHA STADLERIN, GEBOHRENE LIECHTSTOCKIN
VON LIECHTENHEIM, SO IN GOTT SEEL VERSCHIDEN DEN 29.AUG. Ao . 1645, DERO
UND UNS ALLEN GOTT DER ALIMECHTIGE GNEDIG UND BARMHERZIG SEIN WOLLE. AMEN-
AD MEMORIAM CHARAE CONJUGIS SUAE FIERI FECIT FERDINANDUS STADLER ORGANISATA
TYBERII. Drugi grb ima enak okvir, tudi v sredini "obešeno" ploščo, zgoraj
sedečega in premišljujočega Kristusa pred križem, soncem in luno, spodaj
grb z rožo v sredini ter letnico 1578. Napis se glasi: DER EHRSAM UND
FURNEN MATHES STICH BURGER ZU TUPFER HAT DISEN STAIN SEINEM LIEBEN VATTER
DANIEL STICHEN, AUCH SEINER LIEBEN MUTTER VERONICA SALIGEN, EHN UN BREHN,
AUCH ALLEN SEINEN IN GOTT VERSCHIDNEN GESCHLACHT, WELCHE ALLE HIER UNTER
CHRISTILICHEN BEGRABEN LIGEN, AUCH IHME SELEST, UND SEINER LEEBEN HAUS-
FRAUEN KUNIGUND, EIN GEBOHRENE AHLERIN, UND IHREN NACHKOMMEN ZU EINER
EWIGEN GOTTSALIGEN GEDACHTNUSS AUFRICHTEN LASSEN. DENNEN ALLEN ABGESTORBENEN
WELLE GOTT DER ALLMECHTIG, UND UNS SAMENTLICH SENEDIG UND BARMHERZIG SEIN .
Naslenji dve plošči sta posvečeni padlim I. svetovne vojne. Nad portalom
je opečna streha, nato sledi veliko ppk okno z postenjem, neKak pravokoten

videc, okrogla lina z ostenjem in urno kazališče. Kot vhoda stranskih ladij fungirata dva lancetasta portala, katerih severni ima tako južni pa tako profilacijo. Obe profilaciji sta spodaj poševno odrezani in sta ranogotskega tipa. Na vsaki strani velikega osrednjega okna sta 2 manjši ppk okni.

Južna ladja ima 3 ppu okna z pp svetlobnimi, diagonalnimi in nov ppk vhod v stopnišče, vodeče na podstrešje. Nova veža ima neokusen kamenit neoromanski ppk portal. Severna ladja ima 3 enaka okna, zakristija pa v severni steni ppk vhod in ppk okno.

Severna kapela je brez talnega zidca in s konkavnim, spodaj paličasto profiliranim napuščem. V zaključnici ima okroglo lino ter pod njo sled baročne slikarije zvonaste oblike (vidna rdeča barva). V vzhodni steni ima visoko pp okno z ostenjem, na severovzhodni poševnici pa tudi sled neke pp slikarije manjšega formata. Južna kapela je enaka severni, le da nima sledov slikarije, pač pa v jugozapadni poševnici členjeno (pilastra, profiliran lok) ppk nišo s profilirano polico in školjko v temenu. V niši je rimski lev z kroglo in kronogramom: MCDVLIae ex CVbo, ki daje letnico 1721. Oktagonalni laterni imata pp okna, bogato profiliran fabion in čebulasto strešico.

Prezbiterij opasuje pristrožen talni videc in kamenit konkavno spodrezan fabion, obstopajo pa ga 4 oporniki z po 2 pristrošnima spodrezanima žlebasto vstopoma (severovzhodni opornik ima samo 1 vstop) in enako na koncih profilirano pultasto strešico. Končujejo se ca 1 m pod vrhom stene. 4 velika pp okna z ostenjem so baročno predelana, v zaključnici je v pp polju s poševnim ostenjem pps odprtina, v kateri se šuti razidano zašiljeno gotško okno.

Zvonik ima na oblihi lizene, v severni steni okroglo poznogotsko kolo kot vrdo velikosti pp okenca razidanega velikega okna. Zvonove line so ppk bifurkane.

ter široko maltasto okvirjene. V južni steni je pp lina, okrogla številčnica in enake zvonove line, ki se pojavljajo v vzhodni in zapadni steni.

Sedanji izravnan omet je vzel cerkvi mnogo njene pričevalne vrednosti ter jo tako historično dokumentacijsko osiramašil. Omet je grahasto zelene barve ter konservatorsko popolnoma ponesrečen.

Po sliki v Gajšnikovi topografiji iz l. 1747. obdaja cerkev nizko obzidje, ki se proti zapadu razvija v eskarpo. Na pokopališki plato vodi do portala dvignjeni vhod iz jugovzhoda ter pokrito stopnjišče iz jugozapada.

Cerkev je po obliki enaka sedanji ter ima v prezbiteriju v južni steni ppk, v zaključni pp, v ladji pa tudi pp okno. Na južni polovici je viden lesen mostovž, toda nobenih stopnič vodečih nanj. Verjetno je bil dostopen iz pevske empore.

Po Steletu je bil ob glavnem portalu star 5/8 kropilnik, okrašen z grobim reliefom Vere icon, 7-žarno zvezdo in navpičnim dvodelnim ščitkom.

Na severni steni ladje v bližini župniščnega hodnika so bili vidni sledovi pp slikarije, enako med 2. in 3. oknom ter nad stranskim portalom (vhod v zakristijo). Tu se je dalo razbrati STATIO. V. Enaki sledovi so se našli tudi na kapeli, kjer je imel večji obliko trolista. To so bili ostanki naslikanega Križevega pota iz 18. stol. Tudi na južni kapeli so bili vidni sledovi slikarije. Tu je bila nad nišo z levom freska umriajočega Franca Ksaverjia s kronogramom: VerVs, eCCe! Defensor tVVs TYberIVM, ki daje letnico 1728.

Farna cerkev je pogofela 1840, nakar je bila l. 1842. obnovljena od domačega gradbenika Janeza della Mea. Zadnjič je bila na zunanjsčini obnovljena l. 1937.

Notranjščina: Tlak je šamoten ter iz l. 1937. Ob terj priliki so razidali plošče nad 3 grobnicami. Tlak se proti vходу stopničasto dviguje:

v južni ladji za 1, v zvonici in prezbiteriju za 2 + 1 + 1 in v severni ladji za 3 + 2 (na obeh koncih stare zakristije) stopnice. V prizidani veži iz l. 1936. je cementen.

Pevska empore je v srednji ladji, dostop nanjo pa je iz severne ladje po zalomljenih kamenitih stopnicah in preko nekake empore s potlačeno banjo in ostroločno sosvodnico. Nanjo vodi tudi zidani mostovž iz župnišča.

Empora ima zidano ograjo s profiliranim zidcem ter kovano mrežo iz l. 1937.

Plakovana je satasto cpeko. Pp portal s profilirano gredo vodi na pravo empore preko 5 stopnjic. Empora počiva na 2 oktogonálnih stebrih, katere vežejo zašiljeni loki s posnetimi robovi, ki prehajajo neposredno v steno. Proti južni steni so empore odpira z naknadno predrtim visokim ppk lokom, proti južni pa z ostrim zašiljenim lokom s posnetimi robovi. Emporo nosijo 3 križni rebrasti oboki pdp tlorisa. Rebra so globoka, konkavnega profila z ozkim hrbtom, eno pa je še hruškasto. Spajajo jih 3 okrogli sklepi ki z močno plastičnimi reliefi - : ovalnega obraza, črko M ali W in

7-listno rozeto. Oboke spremlja ob stenah konkaven profil. Rebra počivajo ob desni steni na kupasti in povaljani konsoli, ob glavnem portalu na bogato profilirani 5/8 konsoli z masko spodaj in na 2 dvojnokonkavnih spodrezih, oblevi steni pa prehajajo neposredno v steno ter na konkavno profilira i piramidi. Na fasadi ima empore kamenito balustrado s 4 razdelki, ločenimi z nekakimi slopičo z obojestranskimi polbalustri. V sredini je balustrada prekinjena z neogotskim oggeljskim manualom. Empora je vsekakor starejša od prezbiterija in ladjinega obokanja, toda mlajša od južne ladje. Glavno ladjo ločita od južne 2 ostra zašiljena loka z močno konkavno posnetima robovoma, od severne pa 2 manj ostra zašiljena loka z ožje posnetimi robovi. Ladjo pokriva rahlo zašiljena banja s 4-travejnim zvezdastim obokom, počivajočim na 4 parih, v sredini stenske višine nameščenih konzol, medtem ko ob zapadni steni prehajata rebri neposredno v stene. Rebra s poznogots' konkavnega profila, v temenu jih spajajo 4 večji sklepniki, ki so od zapada

proti vходу okrašeni z rozeto, romboidnim poljem z rozeto in okroglim poljem z rozeto. Rozete so zelo plastične in poznogotsko vise v prostoru, na ostalih stičiščih reber so zelo male zvezdaste rozetice, ni pa sklepnikov. Konsole so geometrijske, večinoma piramidaste, profilirane, 2 imata žlebov 2 pa ščitka z rozeto in vodoravnim pasom. Ladja je baljena, na podolžnicah ima v naslikanih zašiljenih okvirjih 6 figuralnih kompozicij, na slavaločni steni pa Salvatorja mundi.

Južna ladja ima 2 kvadratni križno rebrasti poli in zaključek, katerega podolžnici sta daljši od $3/8$ konca. Rebra so močna, hruškastega profila, ki se končuje ob zapadni steni z odsekom, nato z 2 dvojno-konkavnima odrezoma v sredini stenske višine, v vzhodnem delu pa gredo do tal, odnosno $2 \frac{5}{8}$ in $4 \frac{5}{8}$ z konkavnima stranicama baz in to v vsej profilaciji. Ob stenah povezujejo vse oboke loki polovičnega hruškastega profila. Sklepniki so veliki, okrogli in močno plastični ter predstavljajo od zapada proti vходу: rozeto, sestavljeno iz 3 kolobarjev po 5 listov, Agnus Dei in veternico iz 4 vinskih listov in 4 klasov. Banja je zašiljena, posamezna polja ločita 2 oprogasti rebri, oboki pa konstrukcijsko odgovarjajo lancetnim lokom, ki povezujejo to ladjo z glavno. V zaključnici je razidano šilasto dvodelno okno s konkavnim žlebom in krogovičjem srčaste oblike, torej iz 14. stol., ko je nastala južna ladja. V hrbtno stran oltarne menze je viden rimski napisni kamen: SATVRIO D. CASTRIC. SABINI. SER. V. F. SIBI. ET SEPTVMAE CONIVGI ANN, IX.

Severna ladja ima dve kvadratni in vzhodno prečno-pravokotno polje, vendar oboki ne korespondirajo z loki, ki povezujejo to ladjo z glavno. Banja je zašiljena, v zapadnem delu je empore brez reber, kar dokazuje da je ta empore vsaj istočasna z obokanjem. Svodna polja ločujejo 3 prečna rebra, sicer so oboki križni, rebra konkavenga profila, sklepniki pa okrogli ter

okrašeni s plitvimi reliefi, ki predstavljajo od zapada proti vzhodu: štirilist s križem, ~~xxxxxxx~~  . štirilist preko rombastega polja  in šestžarno zvezdo. Rebra počivajo v sredini stensih višin na p. ramičastih profiliranih konzolah, katerih zapadno levo krasi ščitek z 2 navpičnima poljema in 2 šestžarnima zvezdama. Obokanje je poznogotsko, saj kažejo profilacije konzol že začetke vegetativnosti (paličevja). Zašiljeni lok s posnetimi robovi, ki prevaža ladjo v staro zakristijo je iz l. 1937., enako kot ppk lok s posnetim robom, ki vodi iz nje v Križevo kapelo in lancetasti lok s posnetimi robovi, ki vodi v zvonico. Na mesto njega je pred l. 1937 bil poznogotski ppk portal s profilacijo. Stara zakristija ima poznogotski križno-rebrasti obok pdp tlorisa, ki se zgublja neposredno v stenene. Rebra so konkavnega profila, v okroglem sklepniku pa je prazen ščit. Tu je nov cementen stopnišasti dostop na prižnico. Nasproti stare zakristije je nova veža kapela iz l. 1937., ki ima raven ometan kasetiran strop ter lancetasti prehod v zvonico (na mestu kjer je bil preje baročni portal s kronogramom: *Mentes Deo Coarctate exEvntes Vt Intrantes*, ki je dajal letnico 1721) ter ppk prehod z 3 stopnicami, ki vodi v Frančiškovo kapelo. Zvonica: Slavolok je zašiljen, toda vsaj v loku ne prvoten, kjer je za prvotno višino ~~ladje~~ ladje previsok, pač pa je produkt prve povišave glavne ladje v 14. stol. V navpičnem delu posnete robove, ki se zgoraj končujejo jezikasto. V ostenju ima ~~videa~~ *videa*, ki sta spodaj poševno odrezana in okrašena s paličastim profilom. Palica levega profila se končuje proti ladji z 2 koncentrirčnima krogoma, proti prezbiteriju s šestlistno rozeto, palica desnega profila pa je proti ladji nejasna, proti prezbiteriju pa ima 2 koncentrirčna kroga. Zvonica je rahel vzdolžni pravokotnik (6,90 x 6 m) in so njene stene debele ca 110 cm. Pokriva jo originalen križni obok, ki je že rahlo zašiljene oblike. Njena rebra so v prerezu kvadrat s posnetimi robovi, na katerih sečišču se pojavlja majhna reliefna osemlistna rozeta

v krogu brez povdarejenega sklepnika. Rebra stoje v kotih na konzolnih polstebrih, od katerih se je ohranil v celoti le oni v jugovzhodnem kotu. Rebro se odpira na konsolo, ki je spredaj četrtožno navzdol posneta in ob straneh proti steni razčlenjena, leži pa na blazini vrh stebrovega kapitela. Kapitel ima posneta prednja ogla, plosko okrašena s palmetnimi listoma, trup je gladek, potlačena baza brez ogelnih listov ali klina. Ste konzole pa stoji spet na konzoli, ki je navzdol piramidasto porezana in njena prva stran okrašena s stilizirano lilijo. Od severozapadnega stebračka je ohranjen samo kapitel, katerega blazinasta plošča je žlabasto izpodrežana, njegova prednja ploskev pa spet okrašena s lilijo. Tudi od stebra v jugovzhodnem kotu je ohranjen samo zadnjemu podoben kapitel, ki pa je pokrit s stiliziranimi vejicami v nizkem reliefu. Severovzhodni kot zakriva baročna prižnica. Posebnost tega oboka je, da ga na vseh 4 straneh spremljajo živofobi obstenski loki, katerih vzdolžna dva sta polkrožna, prečna pa rahlo šilasta. Ti loki se nad zgornjo konzolo pogreznejo v steno. Zašiljeni lok, ki prevaja iz zvonice v prezbiterij, ima enakoposnete robove, vendar je ta rob vsaj pod ~~xxx~~ prižnico nov, iz časa ko so jo predstavili. Ta lok ima zidca, katerih severni je večinoma odbit zaradi montaže prižnice, južni pa je počevno spodrežan s paličastim profilom in je ša originalen, kar dokazuje, da se je vzhodno zvonika nahajal še kvadraten ali apsidalen prezbiterij. Kar je karakteristično za zvonico v Laškem, namreč rebra kvadratenega profila s posnetimi robovi in povprečnim prerežom 25 x 25 cm ter iz lehnjaka, nato obstenski loki in deloma kotne konzole, je značilno za celo tkzv. laško skupino romanske arhitekture, ki ima svoje izhodišče v Jurkloštru, preko katerega se povezuje s nižjimi avstrijskimi spomeniki, predvsem Hieligenkreuzom (pred l. 1187) in Klosterneuburgom (ca 1136), ki je prvi uveljavil križno-rebrasti obočni sistem v Srednji Evropi. Ta sistem, v katerem se oboki nosijo sami, opoge pa so pod njimi le podložene,

je predhodnik gotskega obočnega sistema, pri katerem so rebra vgrajena v obok, speta s ~~z~~ sklepniki, ter ga s tem razbremenjujejo in prevzemajo na nase njegovo konstruktivno funkcijo. Zato je stilni razvoj izraz prvega obokanja še težak in popolnoma romanski, stilni izraz drugega pa lahek in dinamičen, kar lepo kažeta kot primera Jurkloster in ca 30 let starejše Žiče, pri katerih so uporabili najnaprednejši francoski^a arhitektonski sistem.

Prezbiterij je mogočna arhitektura z naknadno prebitim^a potlačenim^a ppk slavolokoma obeh kapel ter baročno predelani pp okni. Pokriva ga zvezdasti obok, katerega nosita 2 konsoli ob zvoniku (leva obrazna, desna profilirana piramidasta), nato pa močnim polstebri, ki so proti steni obojestransko plitvi žlebasti (zapadna 2 sta do kapitelov odbita zaradi kapelinih slavolokov, 4 v zaključku pa so preprosti polkrožni in tanki), in počivajo na 5/8 bazah, prehajajočih spodaj v pravokotnike. Služniki nosijo kapitule, katerih levega krasí hrastovo listje, desnega pa ležeči celjski grb.

Rebra so dvakrat konkavno posneta, sklepniki so okrogli, okrašeni s šestžarnimi zvezdami (3 so v temenu, po 2 ob straneh), na ostalih križiščih pa je 9 malih zvezdic. V zvonikovi steni je pp okno, ki je od l. 1937. razidano. Na prezbiterijevih stenah so sledovi naslikane draperije v pritličnem delu. Za tronom je v južni steni pdp sakrarij s profilom palica-žleb - palica, ki je spodaj poševno prirezan, ker se palice sečejo, kažejo na vegetativno moment, ki pokriva nastanek prezbiterija - derivata visoko gotskih dolgih korov - v 2. pol. 15. stol.

Kapitela ob prezbiteriju sta pendanta. Njuna slavoloka krasita profilirana zidca, stene členijo 3 pari, morda je za oltarjem še 4. par pilastrov, noseči bogato profilirano ogredje, ki obteka vso kapelo in tudi slavoločno steno. Sledi visoka čebulasta kupola, ki je z kvadratno- okroglega tlorisa ter se končuje z oktogonalno laterno, pokrito z majhno kupolo. Južna kapela je imela

prvotno okno tudi v zapadni steni, a so ga predelali v oratorijevo kvadratno lino, pod njo pa sekalim prehod v vežo. V vzhodni steni ima kapela ppp nišo, ob kateri se pilaster spreminja v piramidasto konzolo s cofom spodaj. Severna kapela je kotrečeno ^{enaka} južni, le da ima v zapadni steni fresko imitirano okno, katerega vrhji del je bil dejansko ppp opdrt pred prizidavo nove zakristije. Takrat so ga vizidali ~~na~~ in na njegovem mestu naslikali okno. Obe kapeli krasi freske "aneza Krizostoma Vogla iz let 1728 in 1736, Kapela Frančiška Ksaverija: Slavolok: Njegovo ostenje krasi ornamentalna slikarija, trak in akant, ki tvori 5 medaljonov s slikami alegorij v kobaltni monotoniji. 1. Goreče steblo, napis: VIS OMNIS IUANNIS, 2. deblo cepljenje z novo sadiko, napis: ET PEREGRINUM ALIT, 3. brizgajoči studenec, napis: ASSIDUI MANAT, 4. kamela, napis: NUNQUAM SATIS in 5. ležeči lev, napis: Zakrit od slike križevega pota. Ostenje obeh oken krasi podobna dekorativna slikarija s 4 medaljoni, v katerih so upodobljeni v enaki barvi: cvetoča lilija, delfin, sedeči noj in pelikan, ki hrani maldiše. Napisi so nečitljivi. Na zapadni steni je v ppp, ornamentiranem okvirju upodobljen drug, ~~ki~~redno bogat okvir, katerega tvorijo ra-kočne deloma akantaste volute, krasi spodaj nekaj razgiban podstavek s sedečima angelčkoma s fruktoni, ~~goraj~~ pa zaključuje bogato golšasto ogredje, katerega podpirata 2 angela herma, nosi pa bogate šope sadja. ~~podaj~~ je v opisano borduro vkomponirana karuša s kronogramom, : Ista nobis taliter DepInXit Ioannes ChrYsostomVs VogL? ki daje letnico 1728. Freska predstavlja sprejem Frančiška Ksaverija pri zamorskem kralju, ki je vstal iz obhajilnega trona ter sprejem klešečega svetnika. Za svetnikom stopa plemič, zadaj pa so spremstvo in zamorci s helebradami. Spredaj se vidita hrbtno in do pasu 2 osebi, leva starčevska v plavem ~~xxixi~~ ogrinjalu, desna portret slikarja v noši svojega časa s kolesastim ovratnikom in velikimi manšetami. Kupola predstavlja nadanljevanje izredno bogate arhitekture, katero nosijo v obalnih fantasti-

čni slopi, sestoječi iz podstavka s fantastično kartušo v kateri 2 angela nosita medaljon z alegorijami v kobaltni barvi: 1. luna sveti nad nočno pokrajino z reko, napisi: SPLENDET IN OMNES, 2. dolgi hodnik, napis: IN ADMIRATIONEM, 3. Lajla na morju, napis: PER CASUS VARIOS in 4. gorsko pokrajino, napis: ...MANTA(slika in napis sta precej uničena). Gornji del slopa spremljata razgibani voluti, njegova prednja stran pa tovarišppk nišo, v kateri stoji bogata cvetna vaza, popolno golšasto ogredje krasijo nad vsemi 4 "slopi" 4 školjke z po 2 fruktonoma, obešenima na slopovi voluti. ^{store}Prepričanje med slopi izpolnjujejo v arhitektonsko členjenih bogatih nišah 4 bogato bordirani medaljoni s fantastičnimi podstavki in lirastimi volutami ter z obraznimi školjkami v temenu, ob katerih ležita 2 angelčka, zaključuje pa nišino ogredje s cvetnimi vazami. V medaljonnih so upodobljeni 4 prizori iz Frančiškovega življenja. 1. Frančišek kleče moli pred Marijinim oltarjem, pri čemer ga motijo 3 fantastični hudobci, ki ga napadajo z batom in šibami, 2. Frančišek v bolnici izsesava gnojne rane bolnikom, 3. Frančišek je v sredi množice gladalcev obudil mrtvega in 4. Frančišek je križem v roki prepodil napadalce, ki beže na konjih proti desnemu ozadju slike. Nad ogredjem se dviga kasetriana kupola, pod katero se prikazujejo na oblakih angeli in glavice, ki prisostvujejo Frančiškovega vnebohodu, katerega pričakuje BO na kupoli laterne, sedeč na oblakih. Freske so izvrstno delo, le da so v spodnjem kotu nekoliko uničene, sicer pa v celoti nekoliko zasigane, precej zamazane in potrebne restavracije, predvsem pa očiščenja.

Severna kapela: Freske so podobno komponirane kot v južni kapeli. Slovo. — lokovo ostenje krasijo 5 medaljonov: 1. zvon, napis: nečitljiv, 2. sončni mrk nad pokrajino, napis: OCEUMEN DOREFURE, 3. pokrajina z oblaki in mavricco, napis: ...EULGENTIUM ..., 4. goreča polena, v katera pinajo 3 glavice napis: AGITA... in 5. lekarniška omara s fiolami napis: zakrit.

Ostenje oken krasi ornamentika s 4 medaljoni: 1. svečnik z gorečo svečo, 2. ura, 3. raca na vodi in 4. čaplja z visoko dvignjeno ного. Napisi so nečitljivi. Na zapadni steni je enako okvirjena in bordirana freska Marije od Srca. Upodobljena je stoječa MB v modrem plašču z otrokom na levici in gorečim srcem v desnici. Od Marije gredo žarki, nikaž obdaja pa jo zlat obroč, na katerem je goreče srce s knežjo krono. Okoli plavajo oblaki in 6 angelčkov. Zgoraj je napisni trak: MARIA USMILI, pri čemer je MARIA še ostanek starega napisa. Slika je močno preslikana, njen spodnji del pa je nikaž odbit z ppk lokom, vodečim iz stare zakrstije v kapelo. Na kartuši je imela napis: XXXX Ista artis fVL IDE perVngnes eXpressit Ioannes ChrYsestomVS VogL, ki je dal letnico 1737. Kompozicija kupole je ista kot v prejšnji kapeli. V kartušah ogelnih pilastrov so sledeče alegorije: 1. roka z nožem in jabolko na mizi, napis: nečitljiv, 2. Noetova barka, napis: HEAC EST SOIA SALUS, 3. sidro, napis: SED IN HEAC SPES NAUFRAGA SISTIT in 4. gore v oblaki, napis: EXPRIMIT ARCANOS AESTUS. V vmesnih kartušah so prizori: 1. Golgota z onesveščeno Marijo, 2. Marija čita v krogu svojega sorodstva v sobi s posteljama, na katerih počivata Joahim in Ana ter Jožef z Jezusom, stojita pa Caharija in Elizabeta, 3. Jezusovo rojstvo, kateremu se klanjajo pastirji. in 4. Obreževanje z velikom duhovnom, Marijo, Jožefom ter moškim in ženskim baklonoscem. V gornjem delu kupole so naslikani oblaki, na katerih poletavajo puti in angeli, ki nosijo 1. križ, krono in bič, 2. klešče in kladivo, 3. sulice in gobo, torej Arma Christi v nebo, kjer se vrši pogovor sv. Trojice: BO pravi: QUEM MITTAM?, Duh odgovarja: QUI S IBIT NOBIS, Kristus pa ECCE EGO. Pod Trojico trobi angel na pozavno z zastavico z gorečim srcem in napisom: ... MUNDI EICIET. 10 IS 12, 13. Podaj v sredi je peklenšček z verigami in človekom, ob strani pa 3 sedeče ženske in 1 klečeča moška ~~gixxx~~ figura. V kupoli laterne je končno upodobljeno s trnjem

ovito goreče srce v gloriji žarkov, oblakov in glavice. Freske v tej kapeli so slabše ohranjene kot v prejšnji, predvsem so zelo zasigane in deloma plesnive, pa malem pa tudi odstopajo in se luščijo. Freske so nujno potrebne popravila, kapela pa učinkovitejše ventilacije.

Cerkveno notranjščino je jeseni l. 1936. poslikal Herman Vašel iz Šempetra v Savinjski dolini z bp stenskim slikami.

Nagrobniki: Pod sedanjim šamotnim tlakom so 3 grobnice z napisnimi ploščami s sledečimi kronogrami: DOMVS VRAE EXACTAEQVAE SCIENTIAE, MAROS DEC SACROS HEAC SAHA EXPUNT AETERNITATI IN INFRACTA SAHA MARITO SIC RESTAVRANDA FVERVNT.

Prvi nagrobnik: Je okvirjen. Zgoraj kaže portret bradatega duhovna z bareto na glavi, ki stoji na nekakem balkonu, katerega ograjo zastira draperija in prevrženi plašč, na ograji pa leži odprta knjiga s kelihom, v katerega je vsajen križ. Okoli se ovija napisni trak s sledečim rekom: CRUX TUA CHRE SALUS THU ET MEA GLORIA VITA EST IN TE SPES DIS..TU MISERERE.

Spodaj je napis: REVER. EXIM. ET NOBIL. VIR D. POLYDORUS DE MONTAGNANA S. SEDIS APLAE AC CAP. PROTON. ET COM. PALAT. PISSIME MOR. ROM. IMP. D. FERDIN. I. ET SERENISS. PRIN. D. ..CAROL. ARCH AUSTA. A SACR. CONSIL. COP. NEC NON AMPL. PATRIA. PER STYR. ET CARNIOL. SUPR. GENER. COM. ET ARCHID. PASTOR ECCLESIAE. TYBER ET GURGFELD HIC IN DNO. SALVATORE IMMUTAT. EXPECTAT, QUI OBIIT IN CHRO DIE MENSE AN. D. M. D.

Drugi nagrobnik: Je pp, ima zgoraj renesančno, z okovjem bordirano pdp "ploščo" z napisom: VIRTUS UT SOL/MICAT, sledi grb v kvadratnem polju z rožetami v oglih ter v okroglem listnem vencu, spodaj pa napis: HIC IN DNO REQUISCAT ADM. RDUS PERILLUSTR. DOCTUS ET NOBILIS DNUS BALTHASAR TAUTSCHER S. SED. APLACAE PROTONAR. PATRIARCH. ARCHIDIAC. PER VALLEM SAVINAE ET CAMPI DRAVI CATHEDR. ECCLES. LABACENSIS CANONIC ET PRAEPOSITUS FRATERNITATIS B. M. V. DOLOROSAE CILEJAE NEC NON ECCLESIAE PAROCHIAE

S. MARTINI IN TYFFER RECTOR, QUI OBIIT IN CHRISTO DIE 18. NOVEMBRIS ANNO DNI 1625.

Tretji nagrobnik: Je marmornat in zelo lep. Ob strani ima pešenčega pilastra izredno bogato kr okrašena z renesančno ornamentiko. Bazo spomenika krasi ščit, vključuje pa ga priflirana zidec. Sredi nagrobnika visoko ppk polje z reliefom klečečega duhovna pred Križanim z maniristično opasico. Desno duhovna je grb, petžarna Davidova zvezda s črkama nad žarki D P O P A nad grbom pa S:G:C. V reliefu je dolg napisni trak, ki se vije od duhovna okloli križa ter na drugi strani navzdol do grba: AETERNO QUI IN HABITAS SOLIO : O DOMINE ATTENDE- ET EXUNDI NOCEM PREGACIONIS - SACRIFICII TUI HUMULIATIS - SALVA ET FAG ANIMAM EIUS. Polje bordirata 2 grčavi stebli, kjer je spomin na gotiko, noseči lok s klepsidro in lobanjo ter napisom v sredini: NULA DIES SINE DOMO/ LINEA DUCEDA BULLA. Duhovnikov portret je zelo dobro delo. Pod reliefnim poljem je pdp polje z reko: MAMENTO O HOMO QUONIAM CINIS ES/ SET IN CINEREM REDIGERIS ter napisom: TU, QUI NOSSE CUPIS, CANOIDE MI VIATOR, CUJUSNAM NOMINE HOC SAXEUM OPUS AETERNO A ILLI NIMINI IN SUI MEMORIAM SIT ERECTUM? EN TIBI PRAESENS MUNIMENTUM ET NOMEN ET GENUS. PROBATEAQUE VITAE STIRPEM RATESCHIT. NOMEN INQUAM SIGMUNDO COGNOMENTO GRABSCHOPH, CELLEJANI OLIM SOLI ALUMNO, TANTEM SACRATAE HUIUS AEDIS... LERCI POST PRASU: PASTO: CO AC VALLIS SAVINIE DISTRICTUS ARCHIDITATUS MUNERE FUNCTUS, QUI PIETATI SYNCERAE RELIGIONIS CUM PRIMIS SPIRITUS DEVOTIO NIS DEDITUS, NEC NON AB INTERGRITATE VITAE, DOCTRINA VIRTUTUMQUE HONESTATE ALIEUSQUE DECORATUS. ARTIS PRAETEREA RETO. LATINI FACUNDIA ELO QUII CONSPICUUS IDEM HOSPITE BENEFICTUS FRUGALITATIS NON IMMOR ERGA EGENTES VERUM DESTITUTIS OPE SUBSIDIUM MINISTRANS, NULLIUSQUE DENIQUE INDIGENTIS PASSUS REPULSAM, VIXITOQUE CHRISTO PROPITIO REGIO SUB PRINCIPA. GLORIOSISS. PRINCIPIS ET D. D. FERDINANDI VNGAR:BOEM: ROMRUM REG ETC. CUJUS NEMPE MUNERE DICTAM REXERAT ECCLESIAM, SEXAGENARIUS LUST: ...VITAM FINIVIT, CUI DIC, TE PRECOR O LECTOR SPUS UT IN SEDE AETHEREA CUM CHRISTO DORMITET.

ULTIMUM VITAE SUAE SOLVIT NATURAE DEBITUM DIE QUINTA MENSIS ARTII ANNO 1554. Nad Križanin so 3 grbi, v sredni zgoraj avstrijski s horizontalnim belim brunom, desno celjski s 3 zvezdami in levi z dvojno lilijo. Nagrobnik je iz l. 1554. in ga je obdajal okvir z renesančnimi reliefi. Iz stare zakristije vodi že opisani pp portal v novo, iz let 1935-1936 kot tudi pp okno z diagonalno mrežo. Nova zakristija ima cementen tlak in raven kasetiran strop. Že omenjeni portal ima iz te strani ušesast pp okvir s profilirano preklado in pdp nadsvetloba, kar kaže še na 17. stol. Tudi pp okno ima s te strani kamenit okvir. Vratnici sta dvojni, prva so originalna železna, poznogotska ter ppk, druga pa so lesena, pp ter iz ca 1700. Nad vhodno vežo iz leta 1936 se nahaja oratorij, ki ima lesen pod in raven ometan, na koncu lomljen strop ter se odpira v zvonico z pd ploščato trikotno zaključeno lino.

Vratnici obeh ladjinih stranskih portalov sta še originalni ter s starim dobro ohranjenim kovanjem.

Kropilniki: Pri glavnih vratih stoji prosti kropilnik, ki ima pravokotno pristrešno bazo, spodaj piščalast, po steblu pa z rahlim reliefnim navpičnim listjem obraščen betvast, kvadraten steber ter okrogli školjkasti bazen. V severni kapeli je pred stopniščem na emporo kropilnik v obliki ki grbo izdelane človeške glave s primitivno nakazano frizuro. Krstilnik ima lepo peščenčevo balustrado nogo, okrogli marmornati školjkasti bazen z vklesano lenico 1600, leseni valjsti nastavek, okrašen s 3 razgibnimi školjkasto obrobjenimi polji, z golšasto profilacijo spodaj in zgoraj in 4 pilastri ter s pokrovkasto kupolo s 4 volutami in Jordansko skupino na vrhu. Nastavek je iz 3. četrtine 18. stol.

V zakristiji je marmornat lavabo ppk oblike s čelo oddeljujočo vodoravno profilirano preklado in napisom: LAVAMINI/ ET/ MUNDI ESTOTE 1621.

Med novo vežo in južno ladjo so l. 1937. nanovo uredili stopnice, vodeče na

na oratorij, v zvonik in na podstrešje južne ladje.

Antični marmornat lev, ki se sedaj nahaja na zunanjščini Frančiškove kapele, je bil pred l. 1721. v južni steni prezbiterja, na mestu kjer je sedaj kapelin slavolok.

Voglove freske je obnovil l. 1848. Franc Gottwald, prejšni cerkveni talk so položili Italijani l. 1863. Po kroniki naj bi l. 1853. za več čevljev razširili oba loka pod zvonikom, a so jih morda samo povišali, ker sta v spodnjem delu še originalna. Ob tej priliki so odstranili veliki krucifix, ki je visel na zvonikovi steni proti ladji, istega leta je Fr. Gottwald poslikal cerkveno ladjo, a so se te slikarije umaknile l. 1937. sedanjim.

Oprava: Glavni oltar : Ima kamenito obhajilno menzo s kvadratnimi betvastimi peščenčevimi stebriči in belo-marmornate plošče. Beli kameniti talk okoli oltarja in njegov suppedanij sta iz l. 1847. Vozmerno preprosta lesena, ob straneh izsločena menza je okrašena na robih s školjkovino. Visok neorenesančen tabernakelj s klečečima angeloma ob straneh je Rangusov iz l. 1847. Podstavek je izredno širok in zavzema svo širino prezbiterja., krasi ga širok trbušasti zidec, skozi njega pa vodita zvonasto zaključena obhodna loka, katera tvorita 2 voluti, speti v temenu s školjko, ki izoblikuje navzgor trebušasti konsoli. Predela ob menzi stopa v prostor, objemajoč veliki tabernakelj ter izoblikujejo 2 veliki školjkasti konzoli. Proti obhodnima lokoma se konkavno umika, nato zopet izstopa ter končno vsločeno vstopa proti stenam, tvoreč tam ponovno 2 školjkasti konzoli. Nastavek, ki tlorisno sledi predeli, nosi par pilastrov, 2 para kompozitnih stebrov in ob stenah par nekakih pilslopov. Izredno razgibano popolno ogredje je v sredini prekinjeno, ter izoblikuje na vsaki strani po 2 izredno razgibani golši, na katerih sta 2 okrašena, razgibana podstavka, proti sredini oltarja 2 podstavka in navzven 2 para cvetnih vaz. Atika raste iz na-

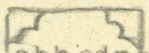
stavka tako, da se tvorita ob strani 2 zelo široka razgibana "slopa", zaključena z golšastim popolnim ogredjem, katerega krase: par rokokojskih vaz in 2 para angelčkov, ob strani pa se k njej poganjata iz vse širine nastavka 2 voluti. "Slopa" krasi školjkovina, atiko pa zaključuje razgiban lambrekina sti baldahin. Osrednja niša je zgoraj konkavno-konveksno, spodaj pa trapezasto zaključena. Zgoraj je okrašena z rokajem in kartušo  ter nekakim volutastim čelom. Niša v atiki pa je zgoraj in spodaj konkavno-konveksno zaključena in bogato bordirana s školjkovino. V osrednji niši stoji na prerestem podstavku iz l. 1938 kip sv. Martina od Antona Ivška, stanujočega v Laškem št. 78; iz l. 1817., podan v baročni, toda skrepeneli obliki, kar velja tudi za njegovo ozadje, okrašeno z oblaki in glavicami v ppk loku. Prejšnji Martinov kip so l. 1817. prenesli v kapelo na trgu poleg Marijinega stebra, l. 1826. v karner Janeza Krstnika, l. 1828 pa so ga razgali. On osrednji niši stojita Peter in Pavel med stebroma, pred obema ppk nišama z iluzionističnim efektom oken od zadaj ter med zunanjinā stebroma in pilslopoma pa 4 evangelisti. Na ogrednih nastavkih stojijo na notranji strani oltarja 4 cerkveni očetje, na zunanji pa 2 napol klečeča efeba. V atični niši stoji Imago pietatis na školjki, iz katere občka pije, 2 pa pred njo poklekujeta. Oltar je zelo veliko pompozno dobro ohranjeno delo ki ga za časa Gajšnika še ni bilo in je torej iz 3. četrtine 18. stoll. Je kvaliteno delo našega domačega baroka. Na hrbtni strani ima vrezanih precej monogramov od obiskovalcev ter letnico 1827. Svečniki so novi, večna luč je neogotska. Oltar je bil obnovljen l. 1847 od Franca Gottwalda in Ivana Rangusa, zadnjič pa l. 1938 od Zamude, ki je Martinov kip postavil na sedanji podstavek.

Desno pred oltarjem so lepe baročne korne klopi s 3 sedeži, od katerih je srednji višji in stopa malce naprej. Sedeži po polni, v gornjem delu vzbr

čeni in zaključeni s profilacijo. Hrbtišče ima 3 polja, od katerih srednje ist pa ter ima školjkasto okrašeno ppk nišo, stranski polji pa imata podstavek s profilacijo, 2 konzolama in golšastima vidcem, par stebrov, med njima ušesasto polje, hrbtišče pa zaključuje profiliran golšasti videc. Nad vsem se dviga iz 2 volut zgrajen lambrekinasti baldahin konkavno-izsločenega tlorisa. Tron je morda malce starejši od oltarja in verjetno še iz 1. pol. 18. stol. Sedanja polihromacija je neokusna in iz 1. 1938. Je enaka oltarju, katerega pa manj moti zaradi veličine njegovega koncepta, bogate figuralk in pozlate. Klopi so lepo in okusno delo, njihov baldahin pa je dodatek iz časa nastanka glavnega oltarja.

Oltarja v glavni ~~niši~~ ladji sta pendanta in kvalitetni deli iz 1. 1714. Imata vidano zgoraj trebušasto menzo, predelo, ki stopa nekoliko počevno v prostor in tvori 2 konzoli, sestoječi se iz 2 operutničenih angelskih glav in akanta. Nastavek nosita 2 para stebrov in par pilastrov s kompozitnimi kapeteli, sledita kosa popolnega golšastega ogredja ter atektonske pojmovana atika s konkavno usločenima pilastroma, popolnim ravnim ogredjem ter čelom, spletenim iz trakovja in akanta pri desnem ter školjkovine in asimetričnega rokaja pri levem oltarju. Ogredje krasita 2 vetni vazi, pred atičnima pilastroma plavata 2 oblečena angela z gestama kot bi nosila atično sliko. Osrednja niša je ppk, zgoraj jo krona velika karuša, okrašena z zavitkoma spodaj in zgoraj ter girlando in noseča obe sredi, Jezusovo in Marijino. Sliki v stiki sta konkavno-konveksno zaključeni, pol ter za atiko. Sliki sta iz 1. 1853. V levem oltarju stoji kip Erazma, v atiki pa je slika sv. Blaža; v desnem oltarju je kip sv. Jožefa z otrokom, v atiki pa slika Gregorja Čudodelnika. 3 lesene kanon tablice na obeh oltarjih so poznobaročne iz 2. pol. 18. stol. Oltarja sta bila obnovljena 1. 1802., 1. 1853, ko sta bila postavljena postrani v kot (preje sta bila ob slavočni

steni) in renovirana od Fr. Gottwalda, od katerega sta tudi atični sliki, zadnjič pa l. 1938 od Franca Zamude.

Oba oltarja sta delo iste roke ter sta imela sledeče kronograme: Sancto Erasmo Constanti Verae fidei propugnatori ter Castissimo Incarnati Dei in Vtritu et patri Iosepho in Sole IV. Calendae Septembris nobis in Vente. Oltar v južni ladji je krasen primer zlatega oltarja. Ima leseno prizmatično menzo, predela  tvorita tlorisa na strani nekaki S-konzoli. Je bogato ornamentalno okrašena, v sredini pa ima napis: TU NOS IUVANDO RESPICE/ PESTEM FAMEMQUE SUB MOVE/HORAE MORTIS SUSCIPE/ A 1666. RENO. 1897. Napis ovija bogata hrustančasta vitica, okrašena z bisernico, stebrova podstavka krasita dvolistna medaljona z malima slikama na les predstavljajočima ležečega Sebastijana in sedečega Roka. Sta kvalitetna izdelka, tipično po tehniki in koliritu za svoj čas. Širok nizek nastavek nosita 2 para stebrov, okrašeni spodaj z operutničenima glavicama, sicer pa s simetričnim hrustančevjem in biseri. Vsak par stebrov nosi naklad z operutnično glavico, greda pa je okrašena s kimatijonom vseh tipov. V osrednjem, skoraj kvadratnem polju je bogato okvirjena niša, ki je  zaključena ter jo v oglih krasi sadje. Ob straneh tvorita oltar obhodna loka ter oblikuje ušesi, katerih jedro tvorita vsak sliki žg olje - les sv. Stefana in Lovrenca, ki sta pred popolno preslikavo l. 1938 predstavljali pomembni deli benečanske šole Tintorettove ali Bassanove smeri iz l. 1666, danes sta pa tekorekoč bp. Slik opleta bogato hrustančevje in bisernik. Atika ima 3 dele: srednji ozki del zavzema vsaka slika sv. Trojice, ki je tudi popolnoma preslikana ali pa sploh na novo naslikana, katero spremlja par hrustančasto okrašenih stebrov in goraj hrustančasti akant z bisernikom zaključuje. Stranska dela tvorita 2 perutničasti krili, kateri navzven zaključuje navpična voluta, okrašena z akantastimi brsti. V osrednji niši je Ržnvenška skupina (stoječa MB z

Jezusom, ob strani klečeča Dominik in Katarina), ki je zelo kvalitetno in mlajše delo od oltarja. Ker je bila Rožnvenška bratovščina ustanovljena l. 1701, ter Gajšnik že omenja našo skupino, je torej ta nastala v l. pol. 18. stol. Figure so vitke in gracilne. Ob oltarju sta na služnika pritrjeni 2 bogati poznobaročni vazi s šopom bogato listnatnega cvetja s tulipani, vrtnicami in 5 cvetovi, kjer so naslikani okrogli prizori iz veselega in častitljivega dela Rožnega venca. Na ogredju pred atičnima kriloma sta 2 skledasti vazi s cvetjem in po 2 vrtnicama, odnosno rožama, na vrhu osrednjega dela pa sončnica s 5 okroglimi slikami žalostnega dela Rožnega venca. V hrbtno stran oltarne menze je viden že omenjeni rimski kamen.

Svečniki in kanon tabilca so bp. Oltar je bil obnovljen l. 1853 dd Fr. Gottwolda, nato l. 1897 in zadnjič l. 1938. Oltar je v obeh fazah svojega nastanka, med katerima leži skoraj 100 let, izredno kvaliteten ter mu tudi sedanja polihromacija precej odgovarja.

Oltar Antona Puščavnika stoji sedaj v novi veži. V severni ladji je stal prvotno oltar Rešnega telesa, med leti 1799 in 1828 Božji grob, med leti 1828-1935 pa Antonov oltar, ki je dotlej stal ob severni steni glavne ladje po IX. postajo Križevega pota. Oltar ima zidano priznatično menzo, predelo, ki stopa v prostor, tvoreč poševno navzdol 2 volutasti konzoli, na stran pa oblikuje 2 konzolasta podaljška. Nastavek nosi par stebrov z jonskima kapiteloma ter 2 para pilastrov, od katerih je zunanji kaneliran, spodaj volutasto zavrt, zgoraj pa opremljen z rokajskima "kapiteloma".

Ogredje je ravno in v sredji prekinjeno, prednji par stebrov pa ima trebušaste nakladi in ogredni golši, ki sta višji od ostalega ogredja in na njih stoji ta Vid v kotlu in Frančišek Asiški. Atektonsko atiko nosita bogato rokajsko in školjkasto dekorirani voluti, ki sami nosita 2 volut sestavljen zaključek s školjko v sredini. Razviti nastavkovi ušesi sta sestavljeni iz rokaja,

škofjokovine in vrtnic. Na nastavkovih konzolah sta kipa Roka in Sebastijana, v atiki ob sliki pa 2 angelška kazoča nanjo. V nastavku je pp opl slika, ki je zgoraj konkavno-konveksno zaključena, v atiki pa je opl slika s konkavnimi stranicami in zgoraj konkavno-konveksnim zaključkom. Spodnja slika predstavlja v skalni samoti klečečega Antona Puščavnika, zgornja pa pred mizo klečečega Antona Padovanca, ki se objema z otrokom, na stolu pred mizo pa leži lilija. Po Orožnu je imel altar sledeči napis: JOANNES BAPTISTA VULNER TIBERIENSIS SACERDOS CURATUS, OLIM PER 16 ANNOS COOPERATOR GUETTENDORFFII, P. T. POSSESSOR PRAEDII WEIXELBERGERHOFF ET INFORMATOR 18 JUVENUM STUDIOSORUM IN HONOREM S. ANTONII ERIGI PINGIQUE CURAVIT 1776 DEN 28. JUNII., glavna slika na hrbtni strani pa sledečega: J. N. V. STRAUSS PINXIT Ao. 1774. Če sta sliki dejansko Straussovi, potem sta bili l. 1853 popolnoma preslikani. Na oltarju so sočasne rokokojske, lesene kanon tabilce. Poleg oltarja stoji kamenit denarnik, posnet na robovih na ajdovo zrno, toda precej obtolčen. Denarnik je gotovo gotskega porekla. Oltar je bil obnovljen l. 1853 od Fr. Gottwalda, ki je tudi preslikal obe oltarni sliki. Zadnjič je bil oltar obnovljen in precej znižan l. 1937. od Miloša Hohnjeca, ko je bil postavljen na sedanje mesto.

Oltarja v kapelah sta posvečena Frančišku Ksaveriju in Križu. Menza je trebušasta, okrašena na robih z akantovima listoma, ki se zgoraj volutasto zaključujeta. Tabernakelj flankirajo 3 pari kompozita stebrov in v vpični oglati voluti, noseči popolno ogredje s 4 plamenastimi vazami. Tabernakelj je enako delo kot oni na glavnem oltarju. Ob menzi se razvija podstavek in predela poševno v prostor do obeh kapelinih sten. Nastavek nosi par stebrov in par pilastov z ogrednima golčama in segmentnimi krili. Atiko nosita 2 zalomljeni voluti, zaključuje pa zasločena lambrekinasta greda. Na krilih sta 2 cvetni rokokojski vazi, na volutah sedita 2 efeba, na zasloč

gredi 2 moleča, odnosno sedeča puta, v atiki pa je goreče srce v globlji žarkov, oblakov in glavic. Nastavek oblikuje veliko, toda plitvo ppk nišo, nad katere temenbom je razgibana, z akantovjem okrašena kartuša. V levem oltarju je v niši Križani, okoli katerega poletava 6 putov, 2 z arma Christ: ostali z asimetričnimi ščiti. Ob strani stoje kipi v naravni velikosti: Ana z malo Marijo, Janez Krstnik, Joahim in Dizma. Ti 4 kipi, potem efeba in vazi ob atiki so baročni iz časa ca 1735 ter kvalitetno delo, taber aklej pa je s Križanim vred iz l. 1848. V desnem oltarju je v nastavku velika ppk opl slika Umirajočega Franca Ksaverija, delo Franca Nagerja iz Graza iz l. 1848. , ob strani pa so kipi v naraⁿi velikosti : Barbare, Ignacija, Janeza Nepomuka in Katarine. Tudi tukaj je plastika (ob atiki je ista kot pri sosednjem oltarju) še baročna iz l. 1734., tabernaklej in slika pa sta iz l. 1848. Prvotna oltarja, od katerih je ostala le plastika, sta postavila l. 1734 in 1736 domačina Mihael Novak in Mihael Pogačnik, pozlatil pa jih je Valentin Karcher (po starem napisu). Na mestu križevega oltarja je tedaj stal oltar Src Jezusovega, katerega so l. 1799 zamenjali z razpelom, ki je bilo dotlej v oltarju severne ladje. Sedanja oltarja je postavil l. 1848. Rangus za 800 fl, marmoriral in pozlatil pa jih je Mihael Rosenberger iz Graza l. 1849 za 1050 fl., Nagerjeva slika je stala 100 fl, stopnice obeh oltarjev pa 60 fl. Skupni stroški so znašali 2160 fl. Oltarja sta velikopotezni deli, toda malo ornamentirana in sta držana v baročni tradiciji ter bidermajersko jasno koncepciji. Zadnjo obnovo sta oltarja doživela l. 1938., Razpelo kaže nekatere rokajske elemente, ki bi morda govorili še za 2. pol. 18. stol. V obeh kapelah sta ob vzhodnih stenah še 2 oltarja: Florijana v Frančiškovi in Izidorja v Križevi kapeli. Imata prizmatično menzo iz lesa z razgibanimi polji, podstavek, ki stopa poševno v prostor in zgoraj tvori trebuh,

predelo, ki je razgibanega tlorisa, tvorečo na notranji strani 2 školjkasti konsoli in nastavek, katerega nosita par pilastrov in par stebrov, razgibana kosa ogredja, ki se tlorisno ravna po predeli, ter atiko, katero nosita nekaka kombinirana slopa z navpičnima volutama in kosoma razgibanega ogredja, zaključujeta pa voluti z lambrekinaštim baldahinom na sredini. V nastavku je konkavno-konveksno zaključena opl. slika, katero nad temenom med konsolama kosoma oltarnega ogredja krasi rokajska školjka s cvetnima vejicama, v atiki pa goraj in spodaj konkavno-konveksno , ob strani pa konkavno oblikovana opl. slika. Desni oltar ima v nastavku sliko sv. Florijana z napisom: P:A:V:A: STRAUSS PINXIT Ao 1767, v atiki pa sliko Barbare od istega mojstra. Kipa predstavljata Anacija in Mavricija. Tabernakelj je novejši, toda s školjkastima poznobaročnima kriloma. Prvotni oltar iz l. 1612. je stal na mestu vhoda v kapelo, l. 1721. so ga prestavili v kapelo ter ga opisuje Gajšnik. Sedanji oltar je iz ca 1767. Levi oltar ima v nastavku sliko sv. Izidorja z napisom spodaj: Sv. Izidor za nas Boga prosi ter podpisom v levem spodnjem kotu: J. C. VOGL PINXIT, torej je baročna iz ca 1737, toda je bila od Mihela Rosenbergerja popolnoma preslikana. V atiki je slika Notburge, ki je še originalna, gotovo Volgova in zanimiva radi takratne noše. Kipa predstavljata Longina in Romana ali Marcela. Oltar je brez tabernaklja, ima pa novejši kip Brezmadežne. Tudi ta oltar je iz ca 1765. Oltarja je obnovil in pozlatil l. 1849. Mihael Rosenbegeš za 400 fl.

Prižnica je lepo baročno delo. Njen ~~podstavek~~ je konkaven, razdeljen v 3 polja in okrašen s 3 štirilistnimi rozetami, klobasasti del je poživljen s stiliziranimi školjkastimi rebri, ograjo pa dele 3 volutasto končujoče lizene, okrašene s školjkovino in cvetnimi obeski, ki nosijo profilirani videc. Tako nastala polja krasi bogato razgibani, iz školjkovine in rokaja sestavljeni medaljoni s plitvimi reliefi, ki predstavljajo v sredini Jezusa

pridigo 12 apostolom, desno pridigo Janeza Krstnika, levo pridigo nekega bradača pred rokokojskim oltarjem. Med poslušalci ima eden judovsko fesasto pokrivalo. Baldahin je enakega t. j. ovalnega tlorisa. Tvori ga popolno golšasto ogredje z lambrekini, na katerem so 4 puti, 2 rokokojski vazi ter Mozesova knjiga, sledi kupola, na kateri so oblaki, 2 puta in na vrhu velik angel-trobentač. Prižnica je okusno pomnobarочно delo iz 3. četrte 18. stol. Obnovljena je bila 1853., 1938. Vso opravo je obnovil l. 1863. Tomaž Kotnik iz Maribora, l. 1927 pa osvežil in osnažil Miloš Hohnjec. Dvodielne orglje so neogotske ter imajo manual tako, da sega preko emporine ograje v ladjo.

Križev pot je tisk po Fühlichu, ostala oprava pa je bp. V zakristiji je omeniti omaro, ki je manjše baročno delo. V oratoriju ni od oprave ničesar omembe vrednega.

Oprema: Nad vhodom v južno ladjo je votivna podoba slika v črnem okvirju, ki predstavlja smrt nekega grešnika v gostilni. Kaže nam pogled v gostilniško sobo in takratno opravo ter noše. Ogleda se Judež s sramotilcem križa. Spodaj je napis: STRAŠNA PA RESNIČNA PERGODBA V TREMERJIH LAŠKE FARE 2. MALIGANA TRAVNA 1848 in F. L. GOTTWALD PINXIT.

Lestenec je zelo velik, košast, steklen ter iz srede 19. stol. V zvonici je lep konsolast podstavek, ki nosi nekaj nastavek, sestoj eč se iz 2 razgibanih školjkastih volut s kapiteloma, sledita nadaljnji 2 s-skoljkasti voluti, noseči razgiban baldahinček z draperijo, ki je ob strani zvezana v nabora. V nastavku stoji kip Florijana z zastavo in z golico, ko gasi gorečo hišo. Kip in ogredje je čedno baročno delo iz 3/4 18. st. d. V Frančiškovi kapeli sta baročna kipa zamorca in zamorke, oba napol gola, ogrnjena z razgibano draperijo in pokrita s fantastičnima porivaloma, ki nosita svečnika. Sta zelo dobro delo iz časa nastanka kepele, torej iz

ca 1735. Sta zanimivi deli zaradi eksotičnosti motiva in zaradi poguma, kar kaže zamorka golo desno dojko.

Na zvonikov steni v prezbiteriju viši ekspresivno veliko razpelo s predolгим telesom, ki je iz 19. stol.

V oratoriju je omeniti sliko "na uči Marijo v lepem klasicističnem okvirju z baldahinom zgoraj, izpod katerega pada draperija, ki tvori 2 naborka in obstira sliko od obeh strani. Slika pp opl ni velike kvalitete ter je skupaj z okvirom iz zadnje tretinje 18. stol.

V zakristiji je omeniti neorokokojski kelih, rokokojsko klasicističen relikviar, lepo veliko monštranco, podobno radmirski, okrašeno s školjkovino, s 4 poljnim grbom, katerega 2 polji krase po 3 lilije, 2 pa dvoglava orla. Zgoraj sta 2 operjenjeni čeladi, nad vsem pa znak prelatskega dostojanstva z l cofom. Monštranca je iz srede ali 3. četrtine 18. stol. Posodica za krst ima renesančno in gotsko ornamentiko ter napis: B. T. P. T. F. F. 1604 ter grb s poševnim brunom, okrašenim s 3 šestkrakimi zvezdami ter 2 orloma.

Paramenti so bp.

Zvonik: Je mogočna arhitektura. V spodnjih dveh etežah je polimorfne gradnje iz lomljenca in rdečega kamenja z mnogo grobe peščene malte, višje pa iz velikih rezanih klad sivozelenega lehnjaka v plastoviti tehniki. V vzhodni steni 1. nadstropja je viden kamenit prag in z opeko izdelanima odprtinama, skozi katero je mežnar gladel na oltar, da je vedel kedaj zvoniti. Verjetno je to še prvotne zvonikova okence, ki je bilo razidano l. 1937. V zapadni steni je ppu prehod na ladjino podstrešje. V južni steni, kjer je sedaj dostop v njegovo 1. nadstropje, je ~~omeniti~~ ometani podboj od prvotnega vhoda vanj. Sedanji vhod je predit poleg starega, ki je deloma razidan. Drugo nadstropje ima proti severu veliko ppu okno z lokom iz sivozelenega lehnjaka, toda s poznogotskim krogičjem v obliki

kolesa in s cementnim obdelanim manjšim pp oknom. To okno je bilo pre-
 zidano l. 1842. v sedanjo obliko, s cementom popravljen^mo pa je bilo
 l. 1935. V vzhodni steni je prebit visok, ozek prehod na prezbitერიjevo
 podstrešje. Tretje zvonovo nadstropje je ometano in predelano l. 1842.,
 ko je bil zvonik tudi zunaj ometan. Njegova dvojna okna so ppu. Od 3
 zvonov sta 2 KID-ova iz l. 1923, eden pa je Samassov iz l. 1842. Ob požaru
 cerkve 28. IV. 1842. je pogorel tudi zvonik, l. 1842. so mu predelali zvonov
 nadstropje ter ga zunaj ometali. Ob tej priliki ga niso ne povišali in ne
 ponižali.

Podstrešje: Prezbitერიj: zvonik kaže na podstrešju romanski omet, pri katerem
 so zamazane le figure fuge. Prezbitერიjev obok je kamenit, kapelina tudi,
 čeprav sta baročna prizidka iz let 1721 in 1736-37. Na oratorijevem
 podstrešju so ometani zvonik (1842), južna kapela s konkavnim napuščem
 in južna ladja. V zvonikovi steni se vidi prvotna zelo mala in ozka pp li na
 z močno povešenim ostenjem ter sled portala, odnosno vhoda v zvonikovo
 l. nadstropje, ki so ga pozneje predstavili malce zapadnjeje na podstrešje
 južne ladje, ki sega s stopniščem nekoliko še ob zvonik.

Podstrešje južne ladje kaže, da je bila njena streha prvotno precej položnej-
 ša. Obok je kamenit, razen v vzhodnem delu, kjer je od l. 1937. vdeleno sto-
 pnišče na podstrešje, zvonik. Stele je še videl preje prosto stoječo
 apsid^o, deloma ohranjen venčni zidec z zelo globoko izpodrezanim nosom ter
 razidani lancetasti okni v vzhodni in jugovzhodni steni. Iden je bil tudi
 ostanek ometa rumenkastega barve. Pred l. 1937. je v vzhodnem prostoru
 vodila lestev na podstrešje in zvonik. Okno v zapadnem ladjinem čelu
 je ppk in vsaj v sedanji obliki novejše.

Glavna ladja, ki je široka kot zvonik, ima kamenit obok, prvotno pa je imel
 raven lesen strop kot to dokazuje belež, ohranjen do višine ca 1 m pod

višino temen sedanjih obokov. Ko so ladjo v pozni gotiki obokali, so njene zidove drugič dvignili in ustvarili skupno ostrešje. Sedanje je iz l. 1842. Naredil ga je gradbenik Janez della Mea. Na njeni čelni strani so še vidne tramove luknje prejšnjega nižjega ostrešja.

Severna ladja: sledovi beleža na vseh njenih stenah dokazujejo, da je bila prvotno ravno krita, a je imela ometane stene tudi dalje navzgor. Ta omet se na zapadni in vzhodni ladjini steni usločeno zaključuje, kar daje mo-žnost raznim podmenam. Poznajo se luknje nekdanjih stropnih tramov. V njeni zapadni steni je zašiljeno, razidano poznogotsko okno, ki je nad poznogotskim obokom ter je verjetno nastalo z njim iz gol dekorativnih razlogov, in zaradi razsvetljave podstrešja. V njeni vzhodni steni je pp, trkratno zaključeni prehod na podstrešje stare zakristije, severno od zvonika. Kot rečeno, govorijo vse indicije za to, da je bila severna ladja prvotno ravno stropana, na kar bi kazale luknje v romanskem delu stene glavne ladje in ležišča tramov na njeni severni steni. V pročelni povišani steni se nahaja velik kos gotskega stebra in še nekaj gotskih spolij.

Stara zakristija ima kamenit obok. Baročna kapela je na podstrešju nove zakristije ometana ter opremljena s konkavnim, spodaj z dvojnimi pališastim profilom, okrašenim fabionom in s sedaj razidanim pdp oknom. Na kapeli je sled strehe stare zakristije izpred l. 1935-36, ki je imela enako širino kot severna stranska ladja. Na vzhodni steni severne ladje je sled starejše, strmejše strehe. Ta stena je izdelana iz kvadrov ter sega ca 2 m visoko. To je ogal od zvonika malce širše glavne ladje, na katero sona naslonili steno stranske ladje, zato kaže kvadro^{vo} ~~očno~~ gradnjo samo v ozkem pasu ob zvoniku. Zvonikova severna stena kaže sledove tramovih lukenj prvotnega zakristijskega ostrešja ter sled zelo nizke pultaste strehe. Vse to govori, da je poznogotska zakristija že 3. gradnja na tem mestu. Od 1. gradnje je sled nizke pultaste strehe na zvoniku, od 2. gradnje je sled

strme strehe na vzhodni steni severne ladje, od poznogotske zakristije je sled strehe na kapelini steni, 4. gradnja pa je sedanja zakristija ob poznogotski. Takrat (l. 1936) so naredili tudi sedanje ostrešje.

Glavna ladja kaže na podstrešju severne ladje 3 gradbene etape: romanska etapa je iz grobo tesanega kamenja, položenega v vodoravnih plasteh in romasno zafiguranega. Ta plast se konča dober meter nad obočnimi nastavki stranske ladje, torej ca 3 m pod sedanjim vrhom njene stene. Druga plast odgovarja višini ometanega dela glavne ladje ter je zložena iz okroglega rečnega kamenja. Tretja plast vsebuje pravokotne odprtine in nosi sedanje ostrešje. Ta je podobne grobe konstrukcije in vsebuje posebno v bližini pročelja, mnogo gotskega obdelanega kamenja.

Na podstrešju južne ladje kaže glavna ladja 3 razidana okna: zapadno je nekoliko višje in rahlo zašiljeno, drugo je nižje in ppk, tretje je večinoma zakrito od vdolanega stopnišča in tudi ppk. Okna so poševno vrezana v steno, radialno sestavljeni okvirji so iz rdečkastega peščenca, ki je tudi sicer upodobljen v vseh konstruktivno važnejših delih stavbe, n. pr. na oglih ladje, medtem ko so stene ridane iz klmljenca in rečnega kamenja z mnogo malte, le na severni strani iz orbbo klesanega peščenca v vodoravnih legah z značilnim fugiranjem. V poviških glavne ladjine stene so kosi obdelanega kamenja. Ker južna ladja ne kaže sledov beleža, je bila že takoj obokana in to v l. pol. 14. stol., ko je nastala. Južna stena glavne ladje kaže na preidavo še v času preden so prizidali stranski ladji.

Pri vhodu na podstrešje je v zidovju, na katerem sloni streha kos gotskega rebra, kos kombiniranega gotskega rebra. Pri vhodu na zvonik je na stopnicah ob južni ladji kot podklada bil kos gotskega rebra, v zidu pa kosi obdelanega gotskega kamenja in posebno velik kos gotskega dvojnega stebra.

Resume: Po Stegenšku se cerkev prvič omenja l. 1205. in to gotovo prednica sedanje, ki se zatrdno omenja l. 1269. in ecclesia esti Martini in Tyver, istočasno pa tudi njen župnik Leopold. Jedro sedanje stavbe je moralo nastati v četrtini ali 2. četrtini 13. stol. (pojavlja se že ponekod mrlja zašiljenost!!) Imela je 3 beneficije, od katerih najstarejši je bil pri Marijinem oltarju v sredi cerkve, ustanovljen l. 1357., ostala dva pa sta nastali v začetku 16. stol., 5 bratovščin iz let ?, 1670, 1701, 1721, in 1735 ter vrsto ustanov iz 18. in 19. stol. Cerkveni patron je bil patriarh, dokler ni patronata dal l. 1399. Celjskim grofom, za katerim so ga prevzeli deželni knezi. Leta 1545. ima fara 14. podružnic in 2 kaplaniji, l. 1621. pa 15. podružnic.

Najstarejši del sedanje cerkve sta glavna ladja in zvonik, ki je imel proti vzhodu še kvadraten ali apsidalen zaključek. Ladja je bila ravno krita in se njeno prvotno višino jasno vidi. Na severni strani ni imela oken, pač pa 3 na južni, vendar ta stena kaže drugačno gradnjo kot severna in je morala biti v sredi ali 2. pol. 13. stol. prizidana, na kar bi kazalo tudi ožje in že rahlo zašiljeno zapadno okno. V 1. pol. ali sredi 14. stol. so prizidali stenski ladji, od katerih je bila severna ravno krita in se končavala ravno, južna pa je bila obokana in se je končavala 5/8 ter je bila nekoliko krajša. Ob tej priliki so dvignili ladjo in jo ponovno ravno stropali, tako da je ostalo bazilikalno razmerje s 3 ločenimi strehami. Pevska empora je iz 2. pol. ali konca 14. stol. Prezbitarij je nastal v sredi 15. stol. ter hrani celjski grb. V pozni gotiki, to je proti koncu 15. ali celo že na začetku 16. stol. so dvignili in obokali glavno ladjo, obokali severno ladjo ter prizidali ali vsaj prezidali zakristijo na mestu, kjer so sledovi 2 starejših gradenj. Baročni kapetali sta prizidka iz let 1721 in 1736-37, stopnišče vzhodno južne ladje je verjetno produkt šele 19. stol., nova zakristija ter veža z oratorijem pa sta novejša prizidka iz let 1935-37. Cerkev je 28. 4. 1840. pogorela,

nakar je bila obnovljena do l. 1842. Ob tej priliki je dobila novo ostrešje, ki pa je obdržalo poznogotsko obliko ter prekriva sve 3 ladje z dvokapno streho. Dela je izvedel Laščan Janez della Mea. Pred vojno ca 1930-35 so mislili cerkev ali podreti ali zgraditi novo, ali pa jo popolnoma predelati ter jo na zapadnih podaljških opremiti z 2 stolpoma. Končno so se iz teh načrtov rodile predelave v letih 1935-37.

Okolica: cerkev je do leta 1826. obdajalo pokopališče. To pokopališče je bilo obidano in to od župnišča na severu, od meznarije na trgu, od tam do sedanje kaplanije in od te ~~zopet~~ do župnišča. Pokopališče je imelo tri dostope, enega na severu poleg župnišča, drugega iz trga, tretjega iz jugozapada na oglu kaplanije, do katerega so vodile pokrite kamenite stopnice vzdolž zapadne strani kaplanije. Te stopnice so bile še leta 1867 vgrajene v kaplanijo. Pred omenjenimi dostopi so bile izridane jame z železnimi mrežami, da ni mogla živina preko njih na pokopališče. Poleg dostopa na trgu je bila dešno pokrita lopa za gasilsko orodje ter dva kamenita mernika iz leta 1445. Na notranji strani tega dela obzidja sta bili veliki freski, ki sta predstavljali poslednjo sodbo ter pekel, vice in nebesa. Na pokopališču je stak prvotno pred cerkveno fasado lesen dvojni križ, ki je bil leta 1721. restavriran in prestavljen h kapeli Rožnega venca. Ta križ je služil za cerkvene kazni ter je igral vlogo civilnega prangerja. Leta 1842. so podrli južno polovico pokopališkega obzidja, l. 1857 -1859 pa celotno obzidje ter uredili pred cerkvijo tr. Novo pokopališče je bilo ustanovljeno l. 1826.

Na pokopališču je stala južno cerkve krstna kapela Janeza Krstnika s karnerjem. Omenja se že leta 1445, podrli pa so jo l. 1839. Opisal in narisal jo je Gajšnik leta 1747. Bila je tipičen romasniki okrogel karner s polkrožno apsido na ~~xxxdm~~ svodu, ki je imel v nadstropju obokano kapelo in pod njo